

การสันนิษฐานรูปแบบทางสถาปัตยกรรม วัดตระพังช้างเผือก
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

Reconstruction Models in the Architecture
of Wat Trapang Chang Phueak, Sukhothai Historical Park

อนัสพงษ์ ไกรเกรียงศรี^{*}
Anuspong Kraikriengsri

Received: March 31, 2025

Revised: November 30, 2025

Accepted: December 1, 2025

¹คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย
Faculty of Architecture Art and Design, Naresuan University, Thailand

^{*}Corresponding Author: E-mail: anuspongk@nu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสันนิษฐานรูปแบบสัณฐานทางสถาปัตยกรรม และนำเสนอองค์ความรู้เรื่องศิลปสถาปัตยกรรม วัดตระพังช้างเผือก เพื่อเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวทางเลือก โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยจากการศึกษาด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทของการศึกษาวัดตระพังช้างเผือก ประกอบกับการสำรวจภาคสนาม และใช้การรังวัด ประกอบการประมวลผลด้วยโปรแกรมโฟโตแกรมเมตรี เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบสถาปัตยกรรม 3 มิติ แสดงรูปแบบสันนิษฐาน วัดตระพังช้างเผือกอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยที่งานวิจัยนี้ได้ใช้กรอบแนวคิด การรอบการวิจัย จากการค้นพบซากโบราณสถาน ขึ้นส่วนของประกอบทางสถาปัตยกรรม และการบูรณะ วัดตระพังช้างเผือก ซึ่งพบว่าเป็นอาคารที่มีรูปทรงพิเศษ แตกต่างจาก โบราณสถานอื่นในกลุ่มอรัญญิกด้านทิศตะวันตกของกรุงสุโขทัย โดยได้ผลสรุป การศึกษาว่า ส่วนประธานของวัดตระพังช้างเผือก เป็นอาคารทรงมณฑปที่มีการ ออกแบบให้มีแนวเสาซ้อน 2 ชั้น และมีแท่นประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ตรงแกนกลาง อันเป็นรูปแบบพิเศษที่พบเพียง 2 แห่ง ในกลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

คำสำคัญ: ศิลปะสุโขทัย วัดตระพังช้างเผือก การสันนิษฐานรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม

Abstract

This research aims to hypothesize the architectural form and present knowledge about the art and architecture of Wat Trapang Chang Phueak to enhance learning and alternative tourism. The research utilized geography, history, archaeology, and architecture relevant to the context of Wat Trapang Chang Phueak, along with field surveys and

surveying combined with photogrammetry software for data analysis and data processing. The results were summarized using a 3D architectural drawing, illustrating the hypothetical design of Wat Trapang Chang Phueak, Sukhothai Historical Park. This research utilized the conceptual framework and research framework based on the discovery of archaeological remains, architectural components, and restoration of Wat Trapang Chang Phueak. The findings revealed a unique form, distinct from other archaeological sites in the Aranyik Group to the west of Sukhothai Historical Park. The study concluded that the main structure of Wat Trapang Chang Phueak is a pavilion-style structure (Mondapa) with a double-stacked colonnade and a central Buddha image pedestal. This unique form is found only in two locations within the Sukhothai Historical Park.

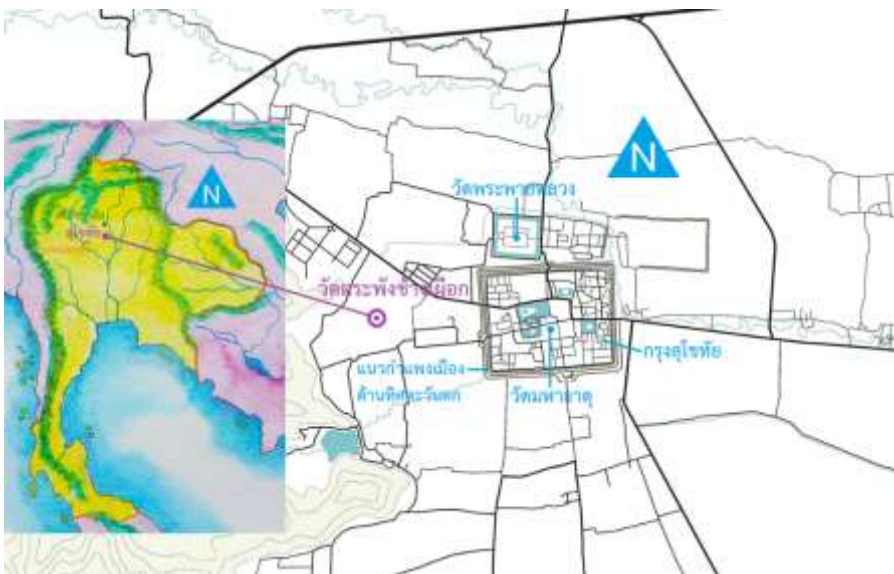
Keywords: Sukhothai art, Wat Trapang Chang Phueak, reconstruction model, history, architecture

บทนำ

วัดตระพังช้างเผือก (โบราณสถาน ต. ต. 12) แหล่งมรดกโลกที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกสมัยสุโขทัย ร่วมกับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยและอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ตั้งอยู่ที่พิกัดทางภูมิศาสตร์ รุ่ง 17 องศา 1 ลิปดา 7.522 ฟลิปดาเหนือ/แนว 99 องศา 40 ลิปดา 46.750 ฟลิปดาตะวันออก เป็นโบราณสถานร้างด้านนอกแนวกำแพงตรีบูรด้านทิศตะวันตกของกรุงสุโขทัย ห่างจากประตูออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 1.5 กิโลเมตร บริเวณแนวเส้นทางน้ำใกล้กับเนินเขาวัดสะพานหิน ทอดตัวลงทางทิศตะวันออก เชื่อมกับคูน้ำของกำแพงเมืองสุโขทัยที่ตั้งอยู่นอก

กำแพงเมืองด้านทิศตะวันตกของกรุงสุโขทัย ถือเป็นโบราณสถานสำคัญแห่งหนึ่งในเขต
อรัญญิกทางทิศตะวันตกของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ที่บริเวณวัดตระพังช้างเผือก
มีตระพัง (สระน้ำ) ขนาดใหญ่อยู่ในเขตวัดด้านทิศตะวันออก และมีตระพังช้างเผือก
เป็นสระเก็บน้ำโบราณขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ถัดออกไปทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นจุดเก็บ
กักน้ำสำคัญ ที่ใช้ผันน้ำเข้าสู่คูน้ำของศาสนสถานในพื้นที่อรัญญิกด้านทิศตะวันตก
ของเมือง และใช้ผันน้ำเข้าสู่คูน้ำของกำแพงเมือง 3 ชั้น ด้านทิศตะวันตก
(Wanlipodom, 2009, pp. 86-88) (ภาพที่ 1)

กรมศิลปากรได้ดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก
ตามขั้นตอนของกระบวนการขุดค้น บันทึกสภาพ กำหนดขอบเขตโบราณสถาน โดย
กำหนดหมายเลขกำกับเป็นโบราณสถานหมายเลข 12 จากจำนวนทั้งหมด 54 แห่ง
ของโบราณสถานด้านทิศตะวันตก (Kraikriengsri, 2022, pp. 14, 98-133) โดย
กระบวนการอนุรักษ์ ได้ดำเนินการในลักษณะที่ให้คงสภาพของโบราณสถานไว้เท่าที่
การสันนิษฐานรูปแบบทางสถาปัตยกรรม วัดตระพังช้างเผือก จึงถือเป็นงานวิจัยที่แสดง
ให้เห็นภาพที่สมบูรณ์ของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ซึ่งมีความน่าจะเป็นมากที่สุด จาก
การวิเคราะห์ การเปรียบเทียบรูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมจากแหล่งอื่นที่ร่วมสมัยกัน
และการประมวลผลตามกระบวนการศึกษาวิจัย

ภาพที่ 1 แผนที่กรุงสุโขทัย และที่ตั้งโบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก
 Figure 1. Map of Sukhothai and location of the ancient site
 of Wat Trapang Chang Phueak

วัดตระพังช้างเผือก ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของเส้นทางน้ำ และแหล่งเก็บกักน้ำ สำคัญในแนวแกนทิศตะวันตกของกรุงสุโขทัย โดยตั้งอยู่ใกล้เคียงกับสถานที่สำคัญ (Kraikriengsri, 2022, pp. 98-99) ดังนี้ (ภาพที่ 2)

1. ด้านทิศตะวันออก ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับสระเก็บน้ำโบราณขนาดใหญ่ ห่าง ออกไปทางทิศตะวันออกราว 200 เมตร สันนิษฐานว่าหมายถึงตระพังช้างเผือก (Wanlipodom, 2009, pp. 86-88) ซึ่งปัจจุบันต้นเนินและถูกปรับสภาพเป็นพื้นที่ เกษตรกรรม ถัดขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ราว 500 เมตร เป็นที่ตั้งของ โบราณสถานสำคัญของกลุ่มอรัญญิก ได้แก่ เทวาลัยเกษตรพิมาน (โบราณสถาน ต.ต. 25)

วัดปามะม่วง (โบราณสถาน ต.ต. 21) วัดตึก (โบราณสถาน ต.ต. 24) วัดศรีโทล (โบราณสถาน ต.ต. 23)

2. ด้านทิศใต้ เป็นที่ตั้งของวัดนาบึงเดียว (โบราณสถาน ต.ต. 19) ห่างออกไปทางทิศใต้ราว 200 เมตร ส่วนทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ห่างออกไปราว 500 เมตร เป็นที่ตั้งของวัดมังกร (โบราณสถาน ต.ต. 27) อันเป็นจุดเชื่อมเส้นทางมุ่งสู่ สรีดภงส์ ซึ่งห่างออกไปทางทิศใต้อีกราว 1 กิโลเมตร

3. ด้านทิศตะวันตก ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับวัดตันมะกอก (โบราณสถาน ต.ต. 18) ออกไปทางทิศตะวันตก ราว 250 เมตร อันมีวัดเขาพระบาทน้อย (โบราณสถาน ต.ต. 14) ตั้งอยู่ออกไปทางทิศตะวันตกราว 900 เมตร และมีวัดสะพานหิน (โบราณสถาน ต.ต. 4) ตั้งอยู่ออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือราว 500 เมตร

4. ด้านทิศเหนือ มีแนวเส้นทางน้ำ และแนวคันดินทำนบกั้นน้ำ ที่ไหลจากแนวเขาวัดสะพานหิน โดยไม่ปรากฏศาสนสถานที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงด้านทิศเหนือ แต่พบโบราณสถานที่อยู่ถัดขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ วัดจระเข้ร้อง (โบราณสถาน ต.ต. 5) และวัดป่าขวาง (โบราณสถาน ต.ต. 50)

ภาพที่ 2 ทศนียภาพพื้นที่โดยรอบของโบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก

Figure 2. Surrounding view of the ancient site of Wat Trapang Chang Phueak

ตำแหน่งประธานบริเวณศูนย์กลางของวัดตระพังช้างเผือก เป็นอาคารสันฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ฐานก่อด้วยศิลาแลงและอิฐ สูงประมาณ 1.3 เมตร มีขนาดกว้างด้านละประมาณ 13 เมตร บริเวณกลางอาคารหลักมีการก่ออิฐ ยกพื้นสูงลักษณะ คล้ายฐานประดิษฐานรูปเคารพ หรือฐานชุกชี และพบศิลาแลงทรงกลมทำเป็นเสา สันนิษฐานในขั้นต้นว่าน่าจะเป็น พระมณฑปลักษณะคล้ายกับพระมณฑปประธานของวัดศรีโทล ซึ่งหากพิจารณาจากตามจารึกวัดปามะม่วง (ภาษาเขมร) ระบุพุทธศักราช 1904 ได้ปรากฏชื่อวัดศรีโทล อันแสดงให้เห็นว่า ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ได้มีการสร้างอาคารแบบนี้ขึ้นมาแล้ว สัมพันธ์กับพุทธศักราช 1922 ที่ปรากฏในจารึกบ้านางคำเขีย ซึ่งเป็นระยะเวลาไม่ห่างกันนัก รวมถึงเป็นโบราณสถานที่อยู่ในเขตอรัญญิก หรือเขต

ตะวันตกนอกกำแพงเมืองสุโขทัยเช่นเดียวกัน (Department of Fine Arts, 2018, pp. 236, 252) วัดตระพังช้างเผือก สามารถแบ่งพื้นที่โบราณสถานของวัดได้เป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ (ภาพที่ 3)

1. กลุ่มศูนย์กลางของวัด ประกอบด้วยมณฑปประธาน พระวิหารหลวง และพระสถูปราย ได้แก่ มณฑปประธาน (หมายเลข 1) พระวิหารหลวง (หมายเลข 2) พระสถูปราย องค์ที่ 1 (หมายเลข 3) พระสถูปราย องค์ที่ 2 (หมายเลข 4) พระสถูปราย องค์ที่ 3 (หมายเลข 5) พระสถูปราย องค์ที่ 4 (หมายเลข 6)
2. กลุ่มบริเวณทิศตะวันออกของพื้นที่วัด ประกอบด้วย ตระพัง (สระน้ำ) บ่อน้ำ และรางน้ำ (หมายเลข 7)

ภาพที่ 3 ภาพถ่ายทางอากาศ ทศนียภาพโบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก

Figure 3. Aerial photograph of the ancient site of Wat Trapang Chang Phueak

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสันนิษฐานรูปแบบสัณฐานทางสถาปัตยกรรม วัดตระพังช้างเผือก อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
2. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เรื่องศิลปสถาปัตยกรรม วัดตระพังช้างเผือก อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เพื่อเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวทางเลือก

กรอบแนวคิด

การค้นพบซากโบราณสถาน และชิ้นส่วนองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ตลอดจนการบูรณะวัดตระพังช้างเผือก อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พบว่ามีรูปทรงอาคารพิเศษที่แตกต่างจากโบราณสถานอื่นในกลุ่มอรัญญิกด้านทิศตะวันตกของกรุงสุโขทัยโบราณ โดยสันนิษฐานในเบื้องต้นว่าเป็นศิลปสถาปัตยกรรมที่รับอิทธิพลจากแหล่งอื่น ๆ หรือปรับปรุงขึ้นแบบผสมผสานกับรูปแบบศิลปะสมัยสุโขทัย นับเป็นประเด็นที่น่าสนใจต่อการสันนิษฐานรูปทรงทางสถาปัตยกรรมรูปแบบหนึ่งในศิลปสถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัย ในขณะที่พื้นที่ตั้งของโบราณสถานแห่งนี้ ยังเชื่อมโยงกับระบบการจัดการชลประทานของเมืองในสมัยโบราณ อันแสดงให้เห็นถึงการออกแบบผังเมือง การบริหารจัดการน้ำ และรูปแบบของศาสนสถานในเขตอรัญญิกด้านทิศตะวันตกของกรุงสุโขทัย งานวิจัยนี้ ได้ใช้ข้อมูลจากการขุดค้นขุดแต่งโดยกรมศิลปากร และการสำรวจบันทึกข้อมูลจากภาคสนาม ประกอบกับการใช้เทคโนโลยีการถ่ายภาพจากอากาศยานไร้คนขับ เพื่อนำมาใช้ประมวลผลประกอบการสันนิษฐานรูปทรงของโบราณสถาน (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 กรอบแนวคิดการศึกษาโบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก

Figure 4. Conceptual framework for studying the ancient site of Wat Trapang Chang Phueak

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปสถาปัตยกรรมทวารวดี เขมร สุโขทัย และอยุธยา ที่มีความเกี่ยวข้องกับบริบทของการศึกษา วัดตระพังช้างเผือก อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยใช้ Google Map ในการระบุพิกัดทางภูมิศาสตร์ ประกอบกับข้อมูลเอกสารด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. สำนวณภาคสนาม ที่วัดตระพังช้างเผือก อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และพื้นที่โดยรอบ โดยการรังวัด ตรวจสอบกระบวนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม การบันทึกภาพถ่ายภาคพื้นดิน และภาพถ่ายมุมสูงจากอากาศยานไร้คนขับ ในช่วงเวลาที่ต่อเนื่องกันทั้งภาคเช้า หรือภาคบ่าย ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2567 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568

3. เขียนแบบสถาปัตยกรรม วัดตระพังช้างเผือก อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยใช้การประมวลผลด้วยโปรแกรม โฟโตแกรมเมตรี จากข้อมูลภาพถ่ายภาคสนาม มาประกอบ ซึ่งจะทำให้ได้ขนาดแผนผัง และรูปด้าน ของโบราณสถานอย่างถูกต้องแม่นยำ

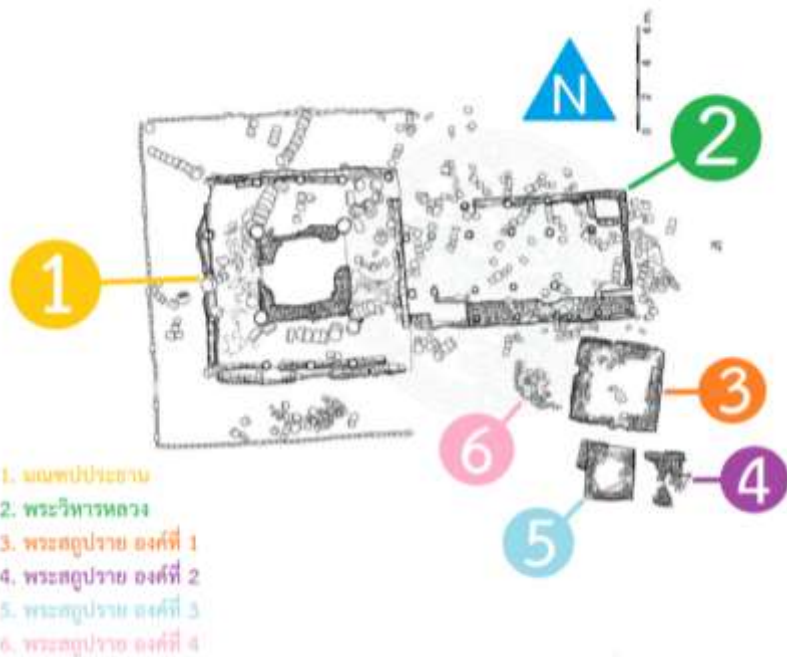
4. สสำรวจภาคสนาม ในพื้นที่แหล่งศิลปะช้างเคียง เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบทาง ศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง

5. วิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสาร ภาคสนาม งานเขียนแบบสถาปัตยกรรม และ สรุปลงรูปแบบสัณฐานทางสถาปัตยกรรม โดยอ้างอิงจากชุดความรู้ด้านรูปแบบ สถาปัตยกรรม เปรียบเทียบกับงานสถาปัตยกรรมของพื้นที่ใกล้เคียง และร่วมสมัยกัน และนำมาประมวลผลร่วมกับงานเขียนแบบสถาปัตยกรรมด้วยโปรแกรมโฟโตแกรมเมตรี เพื่อนำมาใช้ประกอบกับงานสันนิษฐานรูปแบบสถาปัตยกรรม

6. สรุปลงการวิจัยด้วยการเขียนแบบสถาปัตยกรรม 3 มิติ แสดงรูปแบบ สันนิษฐาน วัดตระพังช้างเผือก อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

กระบวนการสำรวจ ขุดแต่ง การบูรณะ และการกำหนดหมายเลข โบราณสถาน วัดตระพังช้างเผือก

กรมศิลปากร โดยสำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย ได้ทำการสำรวจ ขุดแต่ง และบูรณะ โบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2564 จนแล้วเสร็จตามกระบวนการ บูรณปฏิสังขรณ์ (Department of Fine Arts, 2019, pp. 11-69) แต่พื้นที่ของโบราณสถาน ถูกตะกอนดินทับถม อีกทั้งยังถูกรุกทำลายทั้งจากสภาพธรรมชาติแวดล้อม และมีมือ มนุษย์ จนโบราณสถานแห่งนี้ตกอยู่ในสภาพพังทลาย ทำให้การบันทึกสภาพ และการ สันนิษฐานรูปแบบสัณฐานทางสถาปัตยกรรมในงานวิจัยสามารถดำเนินการได้ในข้อจำกัด โดยผู้วิจัยได้จัดลำดับของงานสถาปัตยกรรมของวัดตามลำดับความสำคัญ เพื่อให้การ บันทึกสภาพ และสันนิษฐานรูปทรงอย่างเป็นระบบ ดังนี้ มณฑปประธาน (หมายเลข 1) พระวิหารหลวง (หมายเลข 2) พระสถูปปราย องค์ที่ 1 (หมายเลข 3) พระสถูปปราย องค์ที่ 2 (หมายเลข 4) พระสถูปปราย องค์ที่ 3 (หมายเลข 5) พระสถูปปราย องค์ที่ 4 (หมายเลข 6) ตระพัง (สระน้ำ) บ่อน้ำ และรางน้ำ (หมายเลข 7) (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 ผังบริเวณโบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก ภายหลังการขุดแต่ง
โดยกรมศิลปากร

ที่มา: กรมศิลปากร, โครงการขุดแต่งทางโบราณคดีเพื่อออกแบบบูรณะและปรับปรุง
ภูมิทัศน์ โบราณสถานวัดตระพังช้างเผือกและวัดป่าขวาง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง
สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย. สุโขทัย: สำนักศิลปากรที่ 6, 2562. หน้า 44.

Figure 5. Map of the ancient site of Wat Trapang Chang Phueak after
excavation. Adapted from *Archaeological excavation project to
design, restore and improve the landscape of the ancient sites of Wat
Trapang Chang Phueak and Wat Pa Kwang, Muang Kao Subdistrict,
Mueang Sukhothai District, Sukhothai Province* (p. 44), by Department
of Fine Arts, 2019, Sukhothai: Office of Fine Arts Region 6

1. **มณฑปประธาน** ตั้งอยู่เชื่อมต่อกจากท้ายพระวิหารหลวง วางตัวในแนวแกนทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก โดยเอียงไปทางทิศเหนือ 10 องศา องค์พระสถูปอยู่ในสภาพพังทลาย เป็นอาคารฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสแบบทรงมณฑป มีลักษณะเป็นฐานขนาดใหญ่ ก่อด้วยศิลาแลงและอิฐ มีขนาดกว้างด้านละประมาณ 13 เมตร พื้นด้านบนพระมณฑปปูด้วยอิฐและมีการลาดพื้นด้วยปูนขาว บริเวณส่วนกลางอาคารมีการก่ออิฐยกพื้นสูง ลักษณะคล้ายฐานประดิษฐานรูปเคารพ หรือฐานชุกชี ในผังสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดกว้างด้านละประมาณ 5 เมตร สูงประมาณ 1.3 เมตร มีการประดับบัวคว่ำ-บัวหงายบริเวณฐาน เป็นลักษณะแบบฐานปัทม์ และพบเสาศิลาแลงวงกลมขนาดใหญ่เส้นผ่านศูนย์กลาง 85 เซนติเมตร บริเวณมุมฐานชุกชีจำนวน 4 ต้น และแนวรอบพระมณฑป จำนวน 15 ต้น โดยวางตามแนวอาคารด้านละ 5 ต้น ยกเว้นด้านทิศตะวันออก มีการวางเสา 4 ต้น โดยเว้นเสาต้นกลางอาคารไว้เพื่อทำช่องทางเข้าเชื่อมต่อกจากท้ายพระวิหารหลวง นอกจากนี้ยังมีการนำศิลาแลงก้อนสี่เหลี่ยมมาก่อเป็นแนวกำแพงแก้ว หรือแนวแสดงขอบเขต โดยมีการนำหินหรืออิฐมาปูพื้นก่อนก่อด้วยศิลาแลงส่วนโครงสร้างหลังคาอาจทำมาจากไม้ เนื่องจากพบตะปูร่วมกับชั้นทับถมของกระเบื้องดินเผาขณะขุดแต่งทางโบราณคดี (Department of Fine Arts, 2019, pp. 11-23, 29-35, 41-45, 137) (ภาพที่ 6)

2. **พระวิหารหลวง** ตั้งอยู่ในแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า วางตัวในแนวแกนทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก โดยเอียงไปทางทิศเหนือ 10 องศา เป็นพระวิหารขนาด 5 ห้อง มีขนาดกว้าง 7 เมตร ยาว 11 เมตร ไม่ปรากฏฐานชุกชี แต่พบการวางแนวอาสนสงฆ์ตลอดแนวยาวของอาคารด้านทิศใต้พบร่องรอยของหินชนวนที่ปักไว้บนอาสนสงฆ์ โดยส่วนยอดมีการตกแต่งคล้ายใบเสมา ตามตำแหน่งของการวางแผ่นหินที่ปักไว้บริเวณขอบของอาสนสงฆ์ จึงอาจสันนิษฐานว่าเป็นแผ่นหินที่ใช้เป็นพนังพิงของพระสงฆ์ ส่วนฐานอาคารก่อด้วยศิลาแลง ไม่พบร่องรอยของผนัง อาจเป็นวิหารที่มีลักษณะเป็นโถงโล่ง บริเวณขอบด้านนอกมีการปูพื้นด้วยหินชนวน (Department of Fine Arts, 2019, pp. 41-42, 137-138) (ภาพที่ 6)

3. พระสถูปราย องค์ที่ 1 (หมายเลข 3) ตั้งอยู่บริเวณมุมด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระวิหารหลวง ห่างจากแนวเสาพาไล 50 เซนติเมตร วางตัวบิดจากแนวแกนของพระวิหารหลวงออกไปราว 10 องศา ลักษณะเป็นเชิงก่ออิฐพบร่องรอยงานฉาบปูน วางตัวในแผนผังสี่เหลี่ยม 2 ชั้น ส่วนบนขึ้นไปพังทลายลงทั้งหมด (Department of Fine Arts, 2019, pp. 21, 28, 33, 35, 43-45) เชิงชั้นล่างมีขนาดกว้างด้านละ 5.37 เมตร สูง 51 เซนติเมตร ส่วนเชิงชั้นบนมีขนาดกว้างด้านละ 4.75 เมตร สูง 43 เซนติเมตร (ภาพที่ 6)

4. พระสถูปราย องค์ที่ 2 (หมายเลข 4) ตั้งอยู่บริเวณมุมด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระสถูปราย หมายเลข 1 ห่างจากกัน 1.2 เมตร วางตัวในแนวแกนเดียวกันกับพระสถูปราย หมายเลข 1 ลักษณะเป็นเชิงก่ออิฐ วางตัวในแผนผังสี่เหลี่ยม 2 ชั้น ส่วนบนขึ้นไปพังทลายลงทั้งหมด (Department of Fine Arts, 2019, pp. 21, 28, 33, 35, 43-45) เชิงชั้นล่างมีขนาดกว้างด้านละ 3.8 เมตร สูง 24 เซนติเมตร ส่วนเชิงชั้นบนมีขนาดกว้างด้านละ 3.2 เมตร สูง 24 เซนติเมตร (ภาพที่ 6)

5. พระสถูปราย องค์ที่ 3 (หมายเลข 5) ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของพระสถูปราย หมายเลข 1 ห่างจากกัน 1.2 เมตร วางตัวในแนวแกนทิศเหนือ-ทิศใต้ กับพระสถูปราย หมายเลข 1 ลักษณะเป็นเชิงก่ออิฐ วางตัวในแผนผังสี่เหลี่ยม 3 ชั้น ส่วนบนขึ้นไปพังทลายลงทั้งหมด (Department of Fine Arts, 2019, pp. 21, 28, 33, 35, 43-45) เชิงชั้นล่างมีขนาดกว้างด้านละ 3.87 เมตร สูง 15 เซนติเมตร เชิงชั้น 2 มีขนาดกว้างด้านละ 3.5 เมตร สูง 37 เซนติเมตร ส่วนเชิงชั้น 3 มีขนาดกว้างด้านละ 3.15 เมตร สูง 27 เซนติเมตร (ภาพที่ 6)

6. พระสถูปราย องค์ที่ 4 (หมายเลข 6) ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของพระสถูปราย หมายเลข 1 ห่างจากกัน 1 เมตร วางตัวในแนวแกนทิศตะวันออก-ทิศตะวันตกกับพระสถูปราย หมายเลข 1 ลักษณะเป็นเชิงก่ออิฐ วางตัวในแผนผังสี่เหลี่ยม 3 ชั้น ส่วนบนขึ้นไปพังทลายลงทั้งหมด (Department of Fine Arts, 2019, pp. 21, 28,

33, 35, 43-45) เชียงชั้นล่างมีขนาดกว้างด้านละ 3.2 เมตร สูง 22 เซนติเมตร เชียงชั้น 2 มีขนาดกว้างด้านละ 2.6 เมตร สูง 29 เซนติเมตร ส่วนเชียงชั้น 3 มีขนาดกว้างด้านละ 2.2 เมตร สูง 15 เซนติเมตร (ภาพที่ 6)

7. ตระพัง บ่อน้ำ และรางน้ำ ตระพัง หรือสระน้ำ ตั้งอยู่ด้านหน้าวัดไปทางทิศตะวันออก ค่อนไปทางทิศใต้ ห่างจากพระวิหารหลวงไปทางทิศตะวันออกราว 80 เมตร วางตัวในแผนผังสี่เหลี่ยมผืนผ้า ในแนวแกนทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก บริเวณมุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตระพัง พบบ่อน้ำ และรางน้ำ ผนังบ่อน้ำก่อด้วยอิฐ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.2 เมตร ปัจจุบันมีการนำเอาปูนซีเมนต์มาซ่อมแซม ส่วนแนวรางน้ำทำจากหินชนวนและศิลาแลง โดยทำร่องรางเป็นแนวสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวประมาณ 4 เมตร ทอดยาวจากข้างบ่อน้ำเทลงสู่ตระพัง โดยมีแผ่นหินชนวนทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าปิดอยู่ด้านบนตลอดแนวรางน้ำ (Department of Fine Arts, 2019, pp. 36-40)

ภาพที่ 6 แผนที่ และทัศนียภาพโบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก

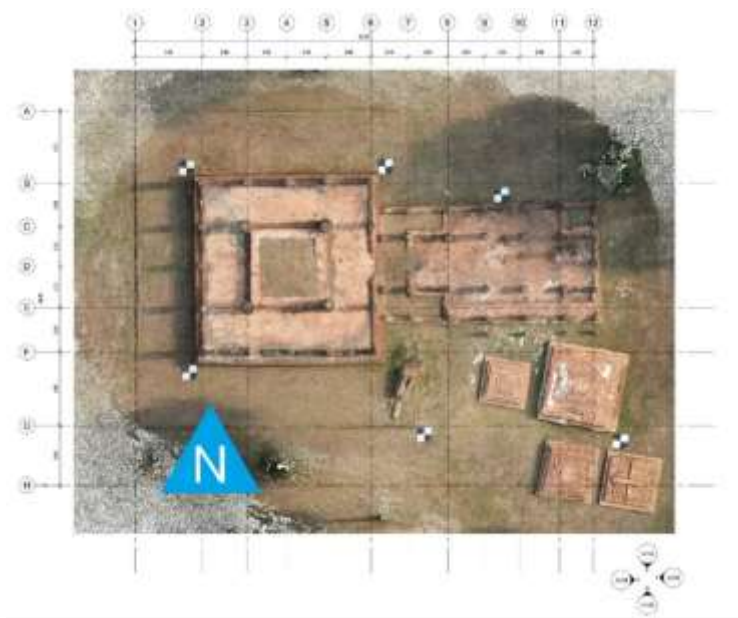
Figure 6. Map and view of the ancient site of Wat Trapang Chang Phueak

ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

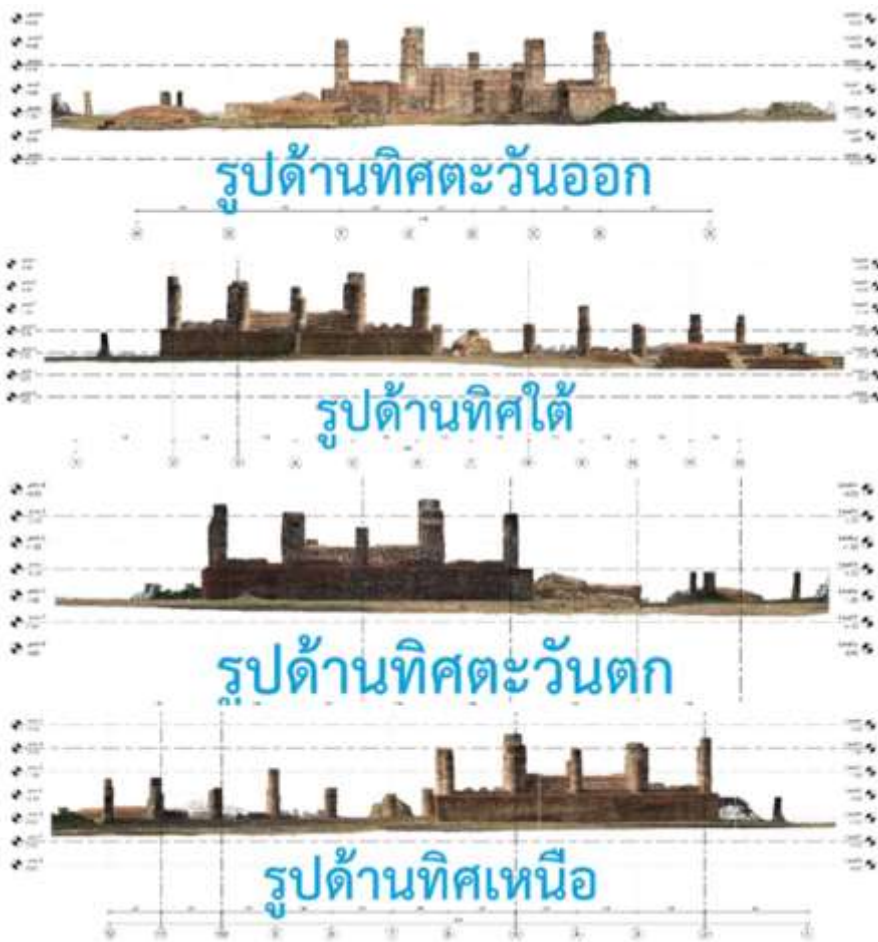
1. รูปแบบสัณฐานทางสถาปัตยกรรม วัดตระพังช้างเผือก อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ตามกระบวนการงานวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจภาคสนามโดยการสำรวจจริงวัด ถ่ายภาพระดับสายตา และภาพมุมสูงจากอากาศยานไร้คนขับ นำมาประมวลผลโดยโปรแกรมโฟโตแกรมเมตรี เพื่อให้ได้ระยะขนาดทางสถาปัตยกรรม ทั้งแผนผัง และรูปด้านของโบราณสถาน โดยนำมาประกอบกับข้อมูลการสำรวจจริงวัดของผู้วิจัย และการขุดแต่ง บำรุงโบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2564 โดยสำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย (Department of Fine Arts, 2019, pp. 11-45) (ภาพที่ 7-8)

ภาพที่ 7 แผนผัง โบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก ประมวลผลโดยโฟโตแกรมเมตรี

Figure 7. The ancient site plan of Wat Trapang Chang Phueak, processed by photogrammetry

ภาพที่ 8 รูปด้านทิศตะวันออก ทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศเหนือ โบราณสถาน
วัดตระพังช้างเผือก ประมวลผลโดยโฟโตแกรมเมตรี

Figure 8. The east, south, west and north side images of the ancient site of Wat Traphang Chang Phueak as processed by photogrammetry

การสันนิษฐานรูปแบบสัณฐานทางสถาปัตยกรรมโบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการเปรียบเทียบรูปแบบ สัดส่วน องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และการรับอิทธิพลของงานศิลปสถาปัตยกรรมจากแหล่งอื่น ในยุคสมัยสุโขทัย ตามข้อมูลหลักจากการสำรวจภาคสนามของผู้วิจัย และข้อมูลจากการสำรวจรังวัดภาคสนามโดยสำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย โดยผู้วิจัยได้จัดลำดับของงานสถาปัตยกรรมของวัดตามลำดับความสำคัญ เพื่อให้การบันทึกสภาพ และสันนิษฐานรูปทรงอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีมณฑปประธานเป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่สุด โดยมีพระวิหารหลวง พระสถูปราย และตระพัง เป็นส่วนสำคัญรองลงมาตามลำดับ ดังนี้

1.1 การสันนิษฐานรูปแบบสัณฐานทางสถาปัตยกรรม มณฑปประธาน

จากการศึกษาพบว่าแผนผังของวัดตระพังช้างเผือก วางตัวในแนวแกนทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก ศาสนสถานอยู่ในสภาพพังทลาย แต่ยังคงเห็นร่องรอยของแนวเสาศิลาแลง และผนังก่ออิฐ โดยเฉพาะในส่วนมณฑปประธานเป็นลักษณะอาคารที่วางผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีช่องทางเข้าด้านหน้าทางทิศตะวันออก คล้ายกับอาคารทรงมณฑปโถง อันเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมจากศิลปะศรีลังกา สมัยโปโลนนารูระราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 ซึ่งนิยมสร้างอาคารทรงมณฑป เช่น มณฑปวิหารอุปัชฌายา และนิลสังกตมณฑป เมืองโปโลนนารูระ ศรีลังกา (Thamrungraeng, 2013, pp. 80-81) หรือรับอิทธิพลจากศิลปะพุกามอีกสายหนึ่ง (Leksukum, 2006, p. 65) โดยมีการปรับปรุงให้เป็นรูปแบบพิเศษเฉพาะในแบบศิลปะสมัยสุโขทัย โดยมีมณฑปที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกันอย่างมากปรากฏอยู่ที่มณฑปประธานของโบราณสถาน หมายเลข 31 ด้านทิศตะวันออกของวัดใหม่ ที่กลุ่มศูนย์กลางของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยจะมีความแตกต่างกันที่พระวิหารของโบราณสถานหมายเลข 31 จะเป็นอาคารสัณฐานสี่เหลี่ยมผืนผ้า ไม่มีการทอนมุขอาคารทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ต่างจากพระวิหารของวัดตระพังช้างเผือก ที่มีการทอนมุขอาคารทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ซึ่งจะทำให้มีการซ้อนชั้นหลังคาตามแผนผังของอาคารด้วย (ภาพที่ 9) ในขณะที่พื้นที่ด้านทิศตะวันตกของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ซึ่งอยู่ใกล้เคียงโบราณสถานวัดตระพังช้างเผือก ก็มีการสร้างอาคารทรงมณฑปโถง หรืออาคารทรงมณฑปกึ่งโถง ได้แก่

มณฑปประธานกิ่งโถงที่วัดศรีโثل ซึ่งสร้างขึ้นในศาสนาพุทธ และอาคารทรงมณฑป โถงที่เทวาลัยเกษตรพิมาน ซึ่งสร้างขึ้นในศาสนาพราหมณ์ (ภาพที่ 10) ทำให้เชื่อได้ว่าลักษณะ อาคารทรงมณฑปโถงนี้ เป็นที่นิยมสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยด้วยเช่นเดียวกัน

มณฑปประธานวัดตระพังช้างเผือก สันนิษฐานว่าส่วนหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ เนื่องจากพบชิ้นส่วนแผ่นกระเบื้องมุงหลังคาจำนวนมาก โดยที่ไม่พบชิ้นส่วนองค์ประกอบ สถาปัตยกรรมอื่น ๆ เช่น ช่อฟ้า หางหงส์ หรือบราลี ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ใช้การศึกษา เปรียบเทียบรูปทรงหลังคาจากอาคารทรงมณฑปหลังคาเครื่องปูน ที่เลียนแบบหลังคา โครงสร้างไม้ และเป็นอาคารทรงมณฑปที่สร้างขึ้นในยุคสมัยเดียวกัน ซึ่งยังคงสภาพอยู่ ค่อนข้างสมบูรณ์ พบได้ที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย โดยสามารถจำแนกรูปทรง ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ (ภาพที่ 11)

แบบที่ 1 ทรงโค้งประทุน ได้แก่ มณฑปวิหารที่วัดพญาดำ

แบบที่ 2 ทรงจั่วแหลม ได้แก่ มณฑปศาลเจ้าแม่ละอองสำลี

แบบที่ 3 ทรงหลังคาลาดซ้อนชั้น ได้แก่ มณฑปพระร่วงพระลือ วัดพระศรีรัตน มหาธาตุขุขลิยง

ภาพที่ 9 แผนผัง และทัศนียภาพของพระมณฑป โบราณสถาน หมายเลข 31

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

Figure 9. Map and view of the ancient pavilion No. 31,
Sukhothai Historical Park

ภาพที่ 10 ทศนียภาพของพระมณฑป วัดศรีโثل และเทวาลัยเกษตรพิมาน
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

Figure 10. View of the ancient pavilion of Wat Sri Thon and the Davalai Kaset Phiman Temple, Sukhothai Historical Park

ภาพที่ 11 รูปทรงหลังคาของพระมณฑปวิหาร วัดพญาดำ มณฑปศาลเจ้าแม่ละอองสำลี
และมณฑปพระร่วง-พระลือวัดพระศรีรัตนมหาธาตุขลียง อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

Figure 11. The shape of the roof of the Phra Mondop-Vihara of Wat Phaya Dam, the pavilion of the shrine of Mae La-on Samli and the pavilion of Phra Ruang-Phra Lue, Wat Phra Sri Rattana Mahathat Chalieng, Si Satchanalai Historical Park

จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม และการศึกษาเปรียบเทียบกับอาคารทรงมณฑปร่วมสมัยที่อยู่ใกล้เคียง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่ามณฑปประธานวัดตระพังช้างเผือกเป็นอาคารทรงมณฑปโถง ซึ่งพบว่ามีารวางแผงลูกกรงกันตก โดยรอบอาคารตามแนวเสาชั้นนอก (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 แนวราวลูกกรงกันตก ตามแนวเสาชั้นนอก โดยรอบอาคารพระมณฑปประธานวัดตระพังช้างเผือก

Figure 12. The railing along the outer pillars surrounding the main pavilion of Wat Trapang Chang Phueak

ส่วนเครื่องยอดมีลักษณะแบบหลังคาลาดซ้อนชั้น เนื่องจากมีการวางแนวเสาซ้อน 2 ชั้น ในแผนผังสี่เหลี่ยมจัตุรัส ซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งเสารับโครงสร้างหลังคาล้ายกับอาคารทรงมณฑปพระร่วง-พระลือ ซึ่งเป็นพระมณฑปเครื่องปูนเลียนแบบเครื่องไม้ ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุุ์เขลียง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยที่อาคารทรงมณฑป วัดตระพังช้างเผือก จะมีรูปแบบพิเศษที่มีแนวเสา 2 ชั้น และมีแท่นประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ตรงกลางของแนวเสาชั้นใน อันเป็นลักษณะพิเศษที่พบในศิลปสถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัยเพียง 2 แห่ง คือที่วัดตระพังช้างเผือก และที่พระมณฑปโบราณสถาน หมายเลข 31 กลุ่มศูนย์กลางอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

มณฑปประธานวัดตระพังช้างเผือก มีฐานขนาดใหญ่ กว้าง 11.9 เมตร ยาว 12 เมตร ก่อด้วยศิลาแลงและอิฐ พื้นด้านบนปูด้วยอิฐและมีการคาดด้วยปูนขาว บริเวณส่วนกลางอาคารมีการก่ออิฐยกพื้นสูง 1.3 เมตร ขนาดกว้างด้านละ 5 เมตร ลักษณะแบบฐานปัทม์ มีการตั้งเสาไว้ที่มุม 4 ต้น สันนิษฐานว่าเป็นฐานชุกชีประดิษฐานพระพุทธรูปนั่ง ส่วนแนวรอบพื้นพระมณฑป มีการตั้งเสา จำนวน 15 ต้น โดยวางตามแนวอาคารด้านละ 5 ต้น ยกเว้นด้านทิศตะวันออก มีการวางเสา 4 ต้น โดยเว้นเสาต้นกลางอาคารไว้เป็นช่องทางเข้าเชื่อมต่อจากท้ายพระวิหารหลวง เสาทั้งหมดก่อด้วยศิลาแลง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 85 เซนติเมตร สูง 5.45 เมตร ตลอดแนวขอบฐานมีการทำราวกันตก สูง 80 เซนติเมตร ยกเว้นช่องทางเข้าด้านทิศตะวันออก โดยมีบันไดไม้ ขึ้นมาจากด้านท้ายพระวิหาร ชั้นหลังคาแบ่งเป็น 3 ชั้น มีชายคาและค้ำยันรองรับโดยรอบ ส่วนยอดประดับสตุปิกะทรงระฆัง มีความสูงรวม 17.35 เมตร (ภาพที่ 14-15)

1.2 การสันนิษฐานรูปแบบสัณฐานทางสถาปัตยกรรม พระวิหารหลวง

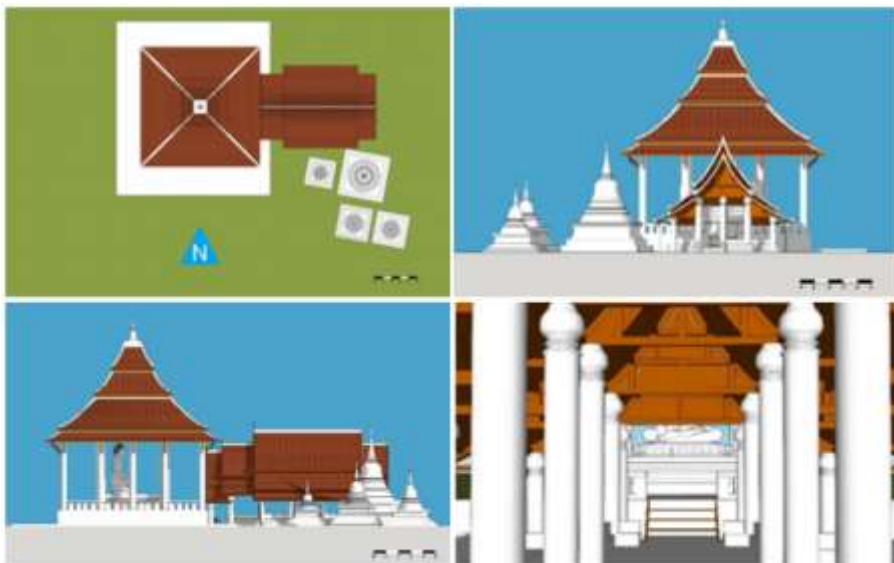
จากการศึกษาพบว่าพระวิหารหลวงวางตัวในแนวแกนทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก พระวิหารหลวงมีการสร้างและต่อเติมใน 2 สมัย สอดคล้องกับหลักฐานการขุดค้น (Department of Fine Arts, 2019, pp. 41-42, 137-138) ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า

พระวิหารในยุคสมัยที่ 1 เป็นพระวิหารโถง แผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 7 ห้อง กว้าง 7.95 เมตร ยาว 14 เมตร มีบันไดทางทิศตะวันออก ตามหลักฐานที่ปรากฏแนวอาสนสงฆ์ กว้าง 1.2 เมตร สูง 30 เซนติเมตร ยาวตลอดแนวเสาของอาคารด้านทิศใต้ และมีแผ่นหินชนวนรูปทรงแบบใบเสมา ทำเป็นพนักริงตลอดแนวอาสนสงฆ์ ส่วนด้านอื่นเป็นแนวผนังที่ปกด้วยศิลาแลงสูงประมาณ 40 เซนติเมตร ยกเว้นช่องทางเข้า-ออก ด้านทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก (ภาพที่ 13) ส่วนชั้นหลังคา ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นทรงจั่ว ใช้โครงสร้างไม้แบบมาต่างไหม มุงด้วยกระเบื้องดินเผา ส่วนชั้นหลังคามี 2 ชั้น 2 ชั้น มีความสูงถึงสันหลังคาประมาณ 8.7 เมตร (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 13 แนวอาสนสงฆ์ และพนักพิงแผ่นหินชนวนรูปทรงแบบไบเซมา
 ตลอดแนวเสาของอาคารด้านทิศใต้ ส่วนด้านอื่นเป็นแนวราวพนักพิงก่อด้วยศิลาแลง
 ที่พระวิหารหลวง วัดตระพังช้างเผือก

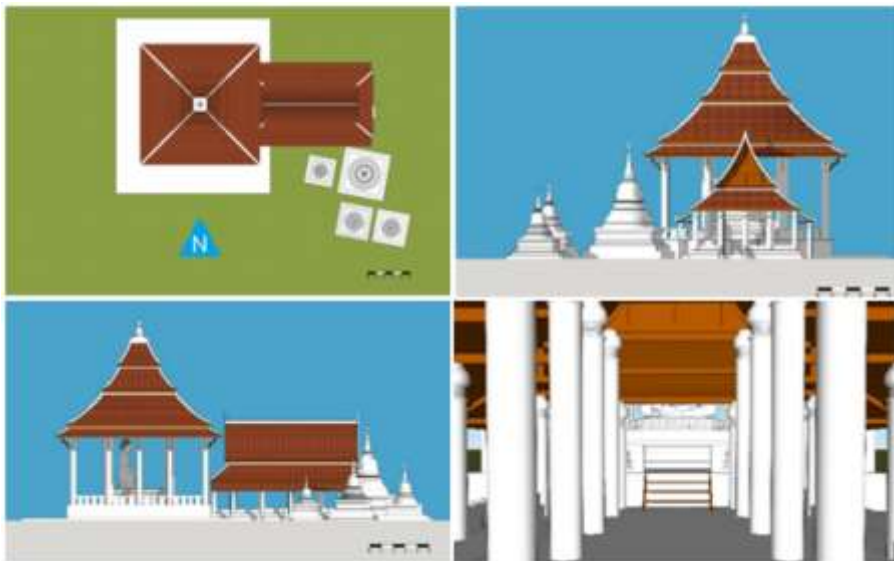
Figure 13. The monks' seats and backrests are made of slate slabs in the
 shape of a Sema along the columns of the southern building.
 The other sides are backrests made of laterite at the main Vihara,
 Wat Traphang Chang Phueak.

ภาพที่ 14 ภาพสันนิษฐาน แผนผัง รูปด้านทิศตะวันออก ทิศใต้
และภาพภายในพระวิหารหลวง วัดตระพังช้างเผือก สมัยที่ 1

Figure 14. A hypothetical plan of the eastern and southern sides and a picture of the interior of the Vihara of Wat Trapang Chang Phueak, period 1

พระวิหารในยุคสมัยที่ 2 มีการเพิ่มพื้นที่ส่วนท้ายพระวิหารจากอาคารลตมม ให้เป็นแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าพระวิหารในยุคสมัยนี้ มีการปรับรูปทรงหลังคาให้เป็นทรงจั่วที่มีปีกนก จากแนวเสาร่วมในถึงแนวเสาร่วมนอกโดยรอบ และมีการเพิ่มแนวเสาพาไล ตลอดแนวอาคารด้านทิศเหนือ และทิศใต้ มีความสูงถึงสันหลังคาประมาณ 8.7 เมตร (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 ภาพสันนิษฐาน แผนผัง รูปด้านทิศตะวันออก ทิศใต้
และภาพภายในพระวิหารหลวง วัดตระพังช้างเผือก สมัยที่ 2

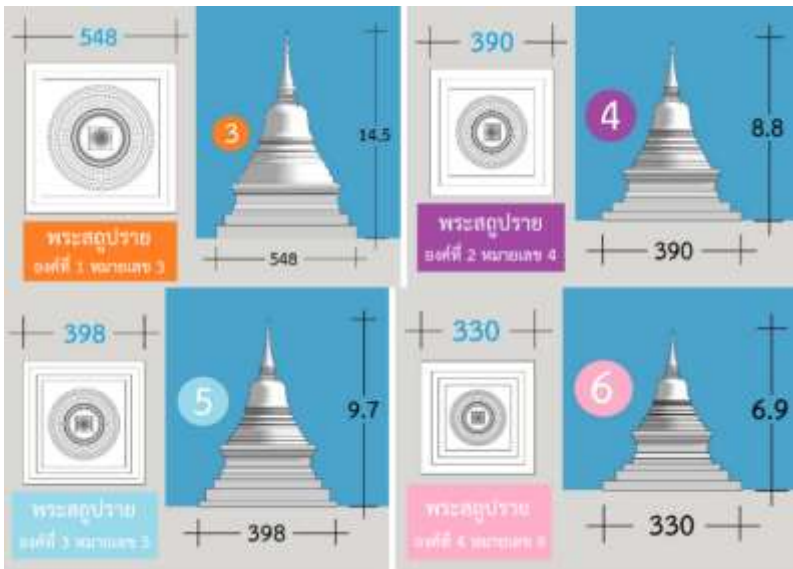
Figure 15. A hypothetical plan of the eastern and southern sides and a picture of the interior of the Vihara of Wat Trapang Chang Phueak, period 2

1.3 การสันนิษฐานรูปแบบสัณฐานทางสถาปัตยกรรม พระสถูปรายองค์ที่ 1-4 (หมายเลข 3-6)

จากการศึกษาพบว่า พระสถูปราย องค์ที่ 1-4 (หมายเลข 3-6) วางตัวในแนวแกนทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก ตั้งอยู่ห่างจากมุมด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระวิหารหลวง ไปทางทิศใต้ ห่างจากแนวเสาพาไล 50 เซนติเมตร วางตัวบิดจากแนวแกนของพระวิหารหลวงออกไปราว 10 องศา จากหลักฐานการขุดแต่ง โบราณสถาน มีลักษณะแผนผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ก่อด้วยอิฐ ฉาบปูนขาวหนา 5-7 เซนติเมตร โดยปรากฏเพียงเชิงซ้อนกันขึ้นไป 2 ถึง 3 ชั้น ส่วนที่อยู่เหนือขึ้นไปพังทลายลงทั้งหมด ผู้วิจัย

สันนิษฐานว่าพระสถูปรายทั้ง 4 องค์ มีรูปทรงเป็นทรงระฆัง ขนาดลดหลั่นกันไปตามขนาดของเชิงที่รองรับ ประกอบด้วยเชิงชั้นล่างสุด รองรับฐานปัทม์ ชุตบัวถลา 3 ชั้น บัวปากระฆัง องค์ระฆัง บัลลังก์ ก้านฉัตร ปล้องไฉน และ ปลียอด สอดคล้องกับชุดฐานของพระสถูปทรงระฆัง ที่นิยมสร้างในสมัยสุโขทัย (Leksukum, 2006, pp. 59-61) สันนิษฐานว่าพระสถูปรายแต่ละองค์ มีขนาดดังนี้ (ภาพที่ 16)

- พระสถูปราย องค์ที่ 1 (หมายเลข 3) ขนาดฐาน 5.48 เมตร สูง 14.5 เมตร
- พระสถูปราย องค์ที่ 2 (หมายเลข 4) ขนาดฐาน 3.9 เมตร สูง 8.8 เมตร
- พระสถูปราย องค์ที่ 3 (หมายเลข 5) ขนาดฐาน 3.98 เมตร สูง 9.7 เมตร
- พระสถูปราย องค์ที่ 4 (หมายเลข 6) ขนาดฐาน 3.3 เมตร สูง 6.9 เมตร

ภาพที่ 16 ภาพสันนิษฐาน แผนผัง และรูปด้านทิศตะวันออก
กลุ่มพระสถูปราย องค์ที่ 1-4 (หมายเลข 3-6) วัดตระพังช้างเผือก

Figure 16. A hypothetical plan and picture of the eastern side of the group of stupas 1-4 (numbered 3-6), Wat Trapang Chang Phueak

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

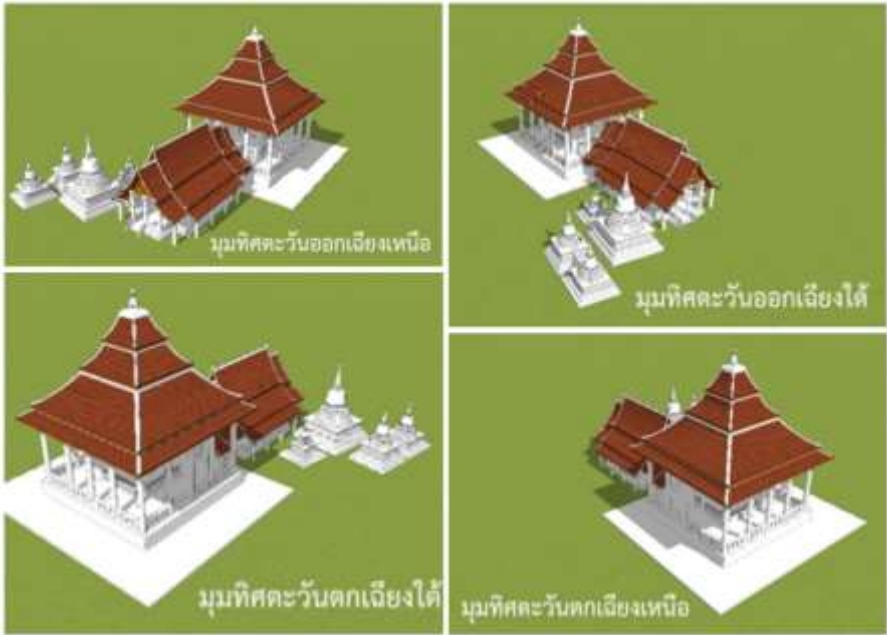
2. ผลการวิจัย ได้สรุปผลการศึกษาว่า ส่วนประธานของวัดตระพังช้างเผือกเป็นอาคารทรงมณฑปที่มีการออกแบบให้มีแนวเสาซ้อน 2 ชั้น และมีแท่นประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ตรงแกนกลาง อันเป็นรูปแบบพิเศษที่พบเพียง 2 แห่ง ในกลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยงานสันนิษฐานรูปแบบสถาปัตยกรรมของวัดตระพังช้างเผือก ได้วิเคราะห์จากหลักฐานการขุดค้น และขุดแต่งโดยกรมศิลปากรเป็นหลัก เทียบเคียงกับรูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมของโบราณสถานร่วมสมัยที่มีรูปแบบใกล้เคียงกัน และความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลปสถาปัตยกรรม ตามแนวคิดของการสันนิษฐานที่มีความน่าจะเป็นมากที่สุดเป็นประเด็นสำคัญ สามารถแสดงกลุ่มโบราณสถานของวัดได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอาคารศาสนสถาน และกลุ่มตระพัง หรือสระน้ำ โดยแบ่งแยกประเภทงานสถาปัตยกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 กลุ่มพระสถูป จำนวน 5 องค์ แบ่งเป็นพระสถูปประธาน 1 องค์ และกลุ่มพระสถูปราย 4 องค์ โดยที่กลุ่มพระสถูป แบ่งรูปทรงออกเป็น 2 รูปทรง ได้แก่

2.1.1 พระสถูปทรงมณฑป ได้แก่ มณฑปประธาน (หมายเลข 1)

2.1.2 พระสถูปทรงระฆัง ได้แก่ พระสถูปราย องค์ที่ 1-4 (หมายเลข 3-6)

2.2 พระวิหารหลวง (หมายเลข 2) จำนวน 1 หลัง โดยสันนิษฐานรูปแบบอาคารพระวิหารหลวง ออกเป็น 2 ยุคสมัย (ภาพที่ 17-18)

ภาพที่ 17 ภาพสันนิษฐาน ทัดนียภาพ วัดตระพังช้างเผือก สมัยที่ 1
Figure 17. The first period of the assumed landscape view of Wat Trapang Chang Phueak

ภาพที่ 18 ภาพสันนิษฐาน ทศนียภาพ วัดตระพังช้างเผือก สมัยที่ 2
 Figure 18. The second period of the assumed landscape view
 of Wat Trapang Chang Phueak

อภิปรายผลการวิจัย

การสันนิษฐานรูปแบบทางสถาปัตยกรรม วัดตระพังช้างเผือก ได้วิเคราะห์และสรุปผล จากหลักฐานการขุดค้นและขุดแต่งโดยกรมศิลปากร เทียบเคียงกับรูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมของโบราณสถานร่วมสมัยที่มีรูปแบบใกล้เคียงกัน ร่วมกับองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลปสถาปัตยกรรม โดยใช้แนวคิดของการสันนิษฐานที่มีความน่าจะเป็นมากที่สุดเป็นผลสัมฤทธิ์ของงานวิจัย โดยที่งานวิจัยลักษณะนี้มีปรากฏในผลงานของนักวิชาการหลายท่าน ที่มีผลงานโดดเด่น ได้แก่ งานวิจัยในรูปแบบการสันนิษฐานรูปทรง

ของงานศิลปสถาปัตยกรรมไทย โดย ศ.ดร.สันติ เล็กสุขุม ที่สันนิษฐานรูปทรงของงานสถาปัตยกรรมของโบราณสถาน หรือวัดร้างสำคัญในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร รวมไปถึงอุทยานประวัติศาสตร์ที่สำคัญแหล่งอื่น ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จนถึงแหล่งโบราณสถานสำคัญหลายแหล่ง เช่น เมืองโบราณ อุทอง เมืองโบราณสุพรรณบุรี เมืองโบราณนครปฐม เมืองโบราณพิษณุโลก เป็นต้น

งานวิจัยการสันนิษฐานรูปแบบทางสถาปัตยกรรม วัดตระพังช้างเผือกนี้ ได้ใช้แนวทางการศึกษาวิจัยจาก ศ.ดร.สันติ เล็กสุขุม ที่ได้สันนิษฐานรูปแบบทางสถาปัตยกรรมอาคารทรงมณฑปในกลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยไว้ ได้แก่ พระมณฑป วัดศรีชุม และพระมณฑป วัดตระพังทองหลาง เป็นต้น โดยที่มีความแตกต่างกันตรงที่อาคารทรงมณฑปของวัดตระพังช้างเผือก มีการออกแบบให้มีแนวเสาซ้อน 2 ชั้น และมีแท่นประดิษฐานพระพุทธรูป อยู่ตรงแกนกลาง อันเป็นรูปแบบพิเศษที่พบเพียง 2 แห่ง ในกลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ซึ่งนักวิจัยได้เพิ่มกระบวนการวิจัยเพิ่มเติมโดยการใช้เทคโนโลยีในการเก็บข้อมูลและประมวลผลงานวิจัย ได้แก่ การใช้ภาพถ่ายแนวตั้งและภาพถ่ายมุมสูงจากอากาศยานไร้คนขับ ประกอบกับการใช้โปรแกรมโฟโตแกรมเมตรีในการประมวลผล โดยที่นักวิจัยได้เลือกหัวข้อวิจัยที่ไม่ซ้ำซ้อนกับงานวิจัยอื่น และเลือกทำงานวิจัยโบราณสถานที่มีความพิเศษ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจในแวดวงวิชาการ โดยคาดหวังให้มีการศึกษาต่อยอดเพิ่มเติมในวงกว้าง เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปสถาปัตยกรรม โบราณคดี การอนุรักษ์ ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่รอบนอกของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อันเป็นแหล่งมรดกโลกสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัยในวงกว้าง และหลากหลายแง่มุมทางวิชาการมากขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาด้านภูมิศาสตร์ โบราณคดี และการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถาน โดยเทียบเคียงกับประวัติศาสตร์ศิลป สถาปัตยกรรมจากอาณาจักรข้างเคียง หรือประเทศเพื่อนบ้าน และการรับ-ส่งอิทธิพล ทางศิลปวัฒนธรรมต่อกัน

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพิ่มเติม เกี่ยวกับ โบราณสถานรูปแบบอื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง หรือร่วมสมัยกับศิลปสถาปัตยกรรม สมัยสุโขทัย

เอกสารอ้างอิง

Department of Fine Arts. (1969). *Report on the survey and reconstruction of ancient objects in the Sukhothai Old City, 1965-1969*. Committee for the Restoration of Ancient Monuments of Sukhothai and Kamphaeng Phet Provinces.

Department of Fine Arts. (2018). *Sukhothai Historical Park Ancient Monuments*. Sukhothai: Sukhothai Historical Park Office.

Department of Fine Arts. (2019). *Archaeological excavation project to design, restore and improve the landscape of the ancient sites of Wat Trapang Chang Phueak and Wat Pa Kwang. Muang Kao Subdistrict, Mueang Sukhothai District, Sukhothai Province*. Sukhothai: Office of Fine Arts Region.

Kraikriengsri, A. (2022). *3 World Heritage Sites of Sukhothai period*. Phitsanulok: Naresuan University Publishing House.

- Leksukum, S. (2006). *Sukhothai Arts* (2nd ed.). Bangkok: Mueangboran Press.
- Leksukum, S. (2008). *Ancient sites and the assumed form of the Sukhothai Si Satchanalai Kamphaeng Phet World Heritage Site*. Bangkok: Tawewat Press.
- Thamrungraeng, R. (2013). *Sri Lankan Buddhist art*. Bangkok: Matichon.
- Wanlipodom, S. (2009). *Ancient city in the Sukhothai Kingdom*. Bangkok: Mueangboran Press.